

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec

Pokrenimo poljoprivredu

“Mi gledamo unapred i vidimo Srbiju kao deo Evropske unije. Onog trenutka kada postane članica i njena poljoprivreda bi trebalo da bude konkurentna poljoprivredi ostalih zemalja Unije. Mi radimo na tome.”

Foto: Aleksandar Andjic

Gotovo 80 odsto radno aktivnog stanovništva u ruralnim područjima u Srbiji bavi se poljoprivredom. Međutim, više od 600.000 gazdinstava ima manje od pet hektara zemljišta i veći deo poljoprivredne proizvodnje na ovim gazdinstvima odlazi za sopstvenu potrošnju. U poređenju sa zemljama Evropske unije, poljoprivredna gazdinstva u Srbiji su veoma usitnjena i samim tim manje efikasna. Uz to, nerazvijeni ljudski resursi i nerazvijena infrastruktura predstavljaju glavne prepreke za razvoj ruralnih područja. U tom začaranom krugu za mnoge je tržišna orijentacija misaona imenica.

Iskustva iz drugih evropskih zemalja pokazuju da samo ulaganje u komasaciju (ukrupnjavanje zemljišta), stvara preduslov za ostvarivanje dobiti. U decembru prošle godine počelo je sprovođenje

projekta “Ruralni razvoj: efikasno upravljanje zemljištem”, koji sprovodi Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (GIZ), a finansiraju ga Evropska unija, Vlada Savezne Republike Nemačke i Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vođoprivrede Republike Srbije.

“Projekat traje do kraja 2015. godine sa ciljem da poboljša okvirne uslove za efikasno upravljanje poljoprivrednim zemljištem u Republici Srbiji”, kaže za “Vreme” vođa projekta Benjamin Klinger, GIZ. “Srbija ima izuzetno usitnjen poljoprivredni posed, naročito na jugu i istoku, što poljoprivrednicima značajno otežava produktivnost, a samim tim smanjuje šansu da budu konkurentni, kako na domaćem tako i na inostranom tržištu”, objašnjava Klinger. “Mi gledamo unapred i vidimo Srbiju kao deo Evropske unije. Onog trenutka kada postane članica i

njena poljoprivreda bi trebalo da bude konkurentna poljoprivredi ostalih zemalja Unije. Mi radimo na tome.”

“VREME”: S obzirom na to da je poljoprivreda jedna od tema koja će se tretirati u okviru pregovora o pridruživanju Srbije Evropskoj uniji, koliko su mere koje sprovodi projekat “Ruralni razvoj: efikasno upravljanje zemljištem” u skladu sa evropskim zahtevima?

BENJAMIN KLINGER: Aktivnosti ovog projekta su svakako u skladu sa približavanjem Srbije Evropskoj uniji. Konkretno, unapređenje zakonodavnog i institucionalnog okvira u oblasti poljoprivrednog zemljišta, što je i prva komponenta projekta, sprovodiće se u skladu sa najboljom praksom EU. Zemljama članicama Unije ostavljeno je da na nacionalnom nivou regulišu pitanje upravljanja

CILJ NAM JE DA NE TRAČIMO ZEMLJIŠTE: Benjamin Klinger

Foto: Ivan Šepić

poljoprivrednim zemljištem, s tim da se sve moraju pridržavati propisa vezanih za zaštitu poljoprivrednog zemljišta. Isto važi i za Srbiju. Naš projekat je, naravno, prilagođen realnim uslovima i aktuelnim prilikama u Srbiji, kao i potrebama lokalnih samouprava.

Ovaj projekat je samo deo saradnje i pomoći koju Evropska unija i nemačka vlada pružaju Srbiji u cilju razvijanja poljoprivrednog sektora?

Tako je. U proteklom periodu Evropska unija je finansirala nekoliko projekata koji su značajni za strukturne reforme u ovom sektoru. Poljoprivreda je sa

stanovišta Evropske unije jedan od najvećih potencijala za ekonomski razvoj Srbije.

Nemačka vlada i GIZ su takođe uzeli u obzir ključnu ulogu ruralnog razvoja i razvoja poljoprivrednog sektora u upravljanju zemljištem. Mi posmatramo širu sliku. Stoga, projekat ruralnog razvoja sinergetski deluje, zajedno sa projektima koji imaju za cilj opšti ekonomski razvoj u regionu i efikasnije upravljanje zemljištem na nivou lokalnih samouprava u Srbiji. Napredak u jednoj oblasti pruža veće mogućnosti poboljšanja celog sistema.

Koliko je investirano u projekat za efikasno upravljanje zemljištem u Srbiji?

Ceo budžet za projekat iznosi 3,88 miliona evra, od toga 2,78 miliona dolazi od Evropske unije i donirano je kroz IPA fond od 2010. godine. Milion evra uložila je Vlada Savezne Republike Nemačke, a 100.000 evra Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Srbije.

Šta je neophodno da bi se u Srbiji uspostavio sistem efikasnog upravljanja poljoprivrednim zemljištem?

Neophodno je unaprediti postojeći zakonski okvir i ojačati kapacitete svih institucija na nacionalnom i lokalnom nivou od kojih uspeh i zavisi. Ovo se pre svega odnosi na Upravu za poljoprivredno zemljište koja je u sklopu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije. Projekat je, takođe, usmeren i na saradnju na lokalnom nivou. Uspostavili smo saradnju sa sedam pilot-opština na jugu i istoku Srbije, tamo gde je problem usitnjenog zemljišta koji sprečava razvoj poljoprivrede i najizraženiji. To su: Negotin, Knjaževac, Boljevac, Pirot, Paraćin, Žitorađa i Svrlijig. Sa ovim opštinama imamo praktičnu saradnju – odlazimo na teren i komuniciramo sa predstavnicima lokalne samouprave i sa tamošnjim poljoprivrednicima i tražimo najbolja rešenja.

Razvijanje trgovinskih odnosa

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), koji je Srbija potpisala sa Evropskom unijom 2008. godine promenio je trgovinske odnose sa EU sa režima unilateranih ustupaka na režim jednog bilateralnog sporazuma prema kome Srbija mora postepeno da smanjuje svoje carine na uvoz robe iz Evropske unije. Sprovedenje SSP-a uveliko je u toku, a do 2013. godine prosečna stopa carine na poljoprivredno-prehrambene uvozne proizvode iz EU smanjiće se na samo 1,7 odsto, pri čemu većina proizvoda neće imati nikakvu tarifnu zaštitu. Srbija je, dakle, pod vremenskim pritiskom kako da ispuni uslove za izvoz u EU tako i da ostvari punopravno članstvo kako bi mogla da ima koristi od Zajedničke poljoprivredne politike Evropske unije (ZPP).

Takođe, Srbija je poboljšala svoju trgovinsku poziciju kroz bilateralne pregovore sa svakim od svojih suseda, koji su sada sadržani u CEFTA sporazumu u kome učestvuje osam zemalja regiona, a i trenutno je u završnoj fazi pristupanja Svetoskoj trgovinskoj organizaciji (STO).

Opštine i lokalni organi biće, kroz realizaciju ovog projekta, podržani u implementaciji prethodno zajednički razvijenih pristupa, procedura i instrumenata. Pored organizacione podrške biće im pružena i metodološka i tehnička znanja i veštine za efikasnu primenu novih procedura i instrumenata. Konkretno, cilj nam je da se, zahvaljujući novousvojenim podzakonskim aktima i administrativnim procedurama, unaprede tržište i struktura poljoprivrednog zemljišta i da se, naravno, poveća njegova iskorišćenost.

Šta bi, konkretno, trebalo promeniti i unaprediti u postojećem sistemu kako bi se do takvih rezultata došlo?

Pre svega, trebalo bi poboljšati zakonodavni i institucionalni okvir i to u skladu sa najboljom praksom EU. Postojeći zakonski okvir u Srbiji, generalno, pruža mogućnost za efikasno upravljanje zemljištem, ali mu nedostaju podzakonski akti kojima bi se komasacija učinila efikasnijom. Ovim projektom je planirana izrada podzakonskih akata predviđenih Zakonom o poljoprivrednom zemljištu.

Dalje, trebalo bi unaprediti postojeće procedure za upravljanje i kontrolu državnog poljoprivrednog zemljišta na nacionalnom i opštinskom nivou. To, osim uspostavljanja pravnog okvira i osnaživanja institucija, podrazumeva i uvođenje IT tehnologije. Pristupi i alati za kontrolu vlasništva i korišćenja zemljišta nisu efikasni i ne sadrže neophodne podatke za kontrolu poljoprivrednog zemljišta.

■ Ako poljoprivrednik iz nekog razloga ne može da obrađuje njivu koju poseduje, može da je proda ili izda u zakup nekome ko to može, a ovaj projekat postoji da mu obezbedi najbolje uslove za tu vrstu transakcije

—Benjamin Klinger

Postojanje tačnih i ažuriranih informacija o poljoprivrednom zemljištu je jedan od najvažnijih uslova za efikasno upravljanje poljoprivrednim zemljištem i polazna tačka u donošenju odluka vezanih za zemljišnu politiku. Ove informacije će biti sistematski integrisane u procese planiranja i nadzora u okviru nadležnog ministarstva i organa na nacionalnom i opštinskom nivou. Unapređena baza podataka o vlasništvu nad zemljištem, korišćenju zemljišnih parcela i novim opcijama za prodaju i kupovinu poljoprivrednog zemljišta poboljšaće prihode Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Republičkog geodetskog zavoda. Štaviše, Ministarstvo i nadležni organi biće u boljoj poziciji da prikupljaju poreze i naplaćuju naknade za usluge koje pružaju zainteresovanim građanima i privatnim poslovnim preduzećima. Prošireni opseg usluga koji se pruža javnosti, veća transparentnost i jasnije odgovornosti i procedure poboljšaće ugled i status svih aktera uključenih u upravljanje poljoprivrednim zemljištem.

Neophodno je izvršiti plansku komasaciju poljoprivrednog zemljišta što podrazumeva rad na terenu u navedenim pilot-opštinama. Prilikom komasacije zemljišta vodićemo se uspešnim praktičnim primerima iz zemalja EU, s tim da ćemo njihova rešenja prilagoditi specifičnim prilikama i uslovima opština u Srbiji. To će podrazumevati i razvoj infrastrukture. Selima i poljoprivrednicima su potrebni putevi kako bi lakše došli do svojih njiva, a nakon planske komasacije, otvara se mogućnost i za efikasnu infrastrukturu.

Osim malih parcela, problem je i velika površina napuštenih i neobrađenih njiva. Jedan od ciljeva ovog projekta je i da efikasno sprovede program za borbu protiv napuštanja poljoprivrednog zemljišta, koji, pored komasacije, zapravo, direktno uključuje poljoprivrednike u

ceo proces. Mnogi poljoprivrednici su, sticajem okolnosti, ili u potrazi za boljim uslovima za život, preselili u veće gradove i ostavili zemlju koja im pripada za sobom. Naš cilj je da te ljude motivišemo da se vrate na svoje njive, ili da ih, ukoliko nemaju mogućnosti ili želje da ih obrađuju, prodaju ili izdaju u zakup, pod najboljim i najrealnijim uslovima, onima koji to mogu i žele.

Očekujemo da će sve ove mere motivisati poljoprivrednike da što bolje iskoriste zemlju. Kada je njiva napuštena, od nje niko nema koristi.

Koji su gorući problemi u poljoprivrednom sektoru u Srbiji danas i šta su najveći izazovi za ovaj projekat?

Srbija ima oko 4,1 milion hektara poljoprivrednog zemljišta. Od toga godišnje ostane neobrađeno oko 200.000 hektara. Razlog za ovoliku površinu neobrađenog i neiskorišćenog zemljišta su nepovoljni uslovi za bavljenje poljoprivredom, odsutni vlasnici zemljišta i nerešeni imovinsko-pravni odnosi. Otud poljoprivrednu proizvodnju odlikuje proizvodnja za sopstvene potrebe i ona predstavlja dominantnu aktivnost u ruralnim oblastima gde se mali broj proizvođača izdvaja time što proizvodi za tržište.

Usitnjenost poljoprivrednog zemljišta je, dakle, jedan od glavnih problema i njime se ovaj projekat i bavi. U poljoprivrednom sektoru u Srbiji i dalje dominiraju mala gazdinstva i porodične farme sa prosečnom veličinom poseda od samo 2,5 hektara. Prosečna poljoprivredna parcela u Srbiji je oko 0,34 hektara, a u centralnoj Srbiji je i tri puta manja. Zanimljivo je i to da je poljoprivredna struktura u Srbiji, praktično, podeljena između severa i juga zemlje. Za razliku od severa, na istoku i jugu zemlje ima puno izuzetno malih parcela, što njihovu obradu čini jako teškom. Ljudi gube vreme i novac i zato često odustaju od obrađivanja zemljišta.

Poljoprivredna statistika

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Srbije, u 2011. godini, od ukupno 5,096 miliona hektara poljoprivrednog zemljišta u Srbiji, 4,254 miliona hektara predstavlja zemljište u sastavu porodičnih gazdinstava. Približno 761.000 hektara poljoprivrednog zemljišta još je u državnoj svojini. U odnosu na ukupnu površinu zemljišta u Srbiji, 58 odsto se koristi za poljoprivredu. Ova cifra je i dalje znatno viša od površine zemljišta koje se u te svrhe koristi u 27 država članica EU u celini (gde iznosi oko 41 procenat).

U ukupnoj površini poljoprivrednog zemljišta u 2011. godini, obradivo zemljište učestvuje sa 64,6, voćnjaci sa 4,7, vinogradi sa 1,1, utrine sa 12,2 i pašnjaci sa 16,6 procenata. U strukturi zasejanih površina obradivog zemljišta, žitarice su učestvovala sa 58, industrijsko bilje sa 13, povrtarstvo sa 8,3 i krmni usevi sa 13,8 odsto.

Poljoprivredni i prehrambeni sektor Srbije imao je povećanje ukupnog izvoza od 20 odsto u 2011. godini u poređenju sa 2010. godinom, na vrednost od 2,7 milijardi američkih dolara. Poljoprivredni i prehrambeni proizvodi činili su 23 odsto od ukupnog obima izvoza u državi.

Istovremeno, uvoz poljoprivrednog i prehrambenog sektora u 2011. godini porastao je za 33 odsto, na 1,4 milijarde dolara, što čini sedam odsto ukupnog uvoza Srbije u 2011. godini. Glavni izvozni proizvodi bili su kukuruz, zatim šećer, smrznute maline, pšenica i ulje suncokreta.

Šta bi bilo rešenje? Da se udruže ili da planirano proizvode?

Planska proizvodnja bi mogla biti jedno od rešenja, ali mi predlažemo komasaciju. Mnogi poljoprivrednici, posebno na jugu i istoku zemlje, imaju po nekoliko malih parcela obično raštrkanih po selu, što im otežava i često obesmišljava posao. Ako vam je njiva, na primer, dugačka 100, a široka 50 metara, teško da ćete da izvezete traktor na nju. Ako, uz to, imate još jednu takvu njivu na drugom kraju sela, realno ćete se zapitati koliko vam se ceo posao isplati. Mi predlažemo komasaciju tog zemljišta, čime bi poljoprivrednik dobio jednu veću parcelu na jednom

mestu, a time i mogućnost za efikasniju proizvodnju. To bi, ujedno, smanjilo i površinu napuštenih njiva i oranica.

Navešću i primer kako ovaj projekat može da doprinese poboljšanju budžeta poljoprivrednika. Jedan uzgajivač paprike iz Paraćina nedavno je dobio ponudu od velikog trgovinskog lanca iz Austrije zainteresovanog za njegov proizvod. Paprika koju ovaj Paraćinac proizvodi apsolutno zadovoljava kriterijume kvaliteta austrijskog tržišta, dakle i tržišta EU, međutim, nije uspeo da sklopi posao. Razlog je to što on jednostavno ne može da proizvede dovoljne količine paprike koje bi namirile potražnju.

Drugim rečima, da ima veću obradivu površinu, bio bi u mogućnosti da proizvodi više i verovatno sklopi ovaj posao?

Tako je.

Da li to znači da poljoprivrednici već razmišljaju o prednostima ukрупnjavanja zemljišta i šta oni sa kojima ste imali prilike da se sretnete misle o komasaciji?

Na selu je zemljište i svojina nad njim uvek osetljiva tema. Nije to samo priča o načinu obrađivanja i poboljšanju produktivnosti oranica, već tu često ispliva na površinu i tema o zaostavštini. Na primer, na severu Nemačke običaj je da otac sve ostavi jednom detetu, a na jugu se imetak deli među naslednicima. To bitno utiče na rascepanost zemljišta. Slična je situacija i u nekim krajevima Srbije. Svrha ovog projekta nije uticaj na običaje, niti mešanje u porodično pravo. On nudi rešenje kako da se zemljište iskoristi na najbolji način i kako da se smanji broj napuštenih njiva. Cilj je da ne traćimo zemljište. Ako poljoprivrednik iz nekog razloga ne želi ili ne može da obrađuje njivu koju poseduje, može da je proda ili izda u zakup nekome ko to može i želi, a ovaj projekat postoji da mu obezbedi najbolje uslove za tu vrstu transakcije. Imam utisak da su i poljoprivrednici u pilot-opštinama uvideli prednosti koje ovaj projekat donosi i mnogi smatraju da bi im to zaista pomoglo. Pre svega, uštedeli bi gorivo za mehanizaciju, jer bi umesto da voze s kraja na kraj sela, obrađivali zemlju na jednom mestu. To bi im, takođe, uštedelo i vreme. Osim toga, dobili bi infrastrukturu. Umesto da prelaze traktorima preko njiva, vozili bi do svojih oranica putem. Tako smatra i pomenuti proizvođač paprika iz Paraćina. "Pa, ako ovo sprovedemo, možda jednog dana i izvezem papriku na austrijsko tržište", rekao je. I to je suština – da oni kojih se ovaj projekat najviše i najdirektnije tiče, a to su poljoprivrednici, uvide prednosti efikasnog upravljanja zemljištem i da ga iskoriste na najbolji način za svoju i bolju budućnost svojih porodica, a samim tim i cele zemlje.

JASMINA LAZIĆ